

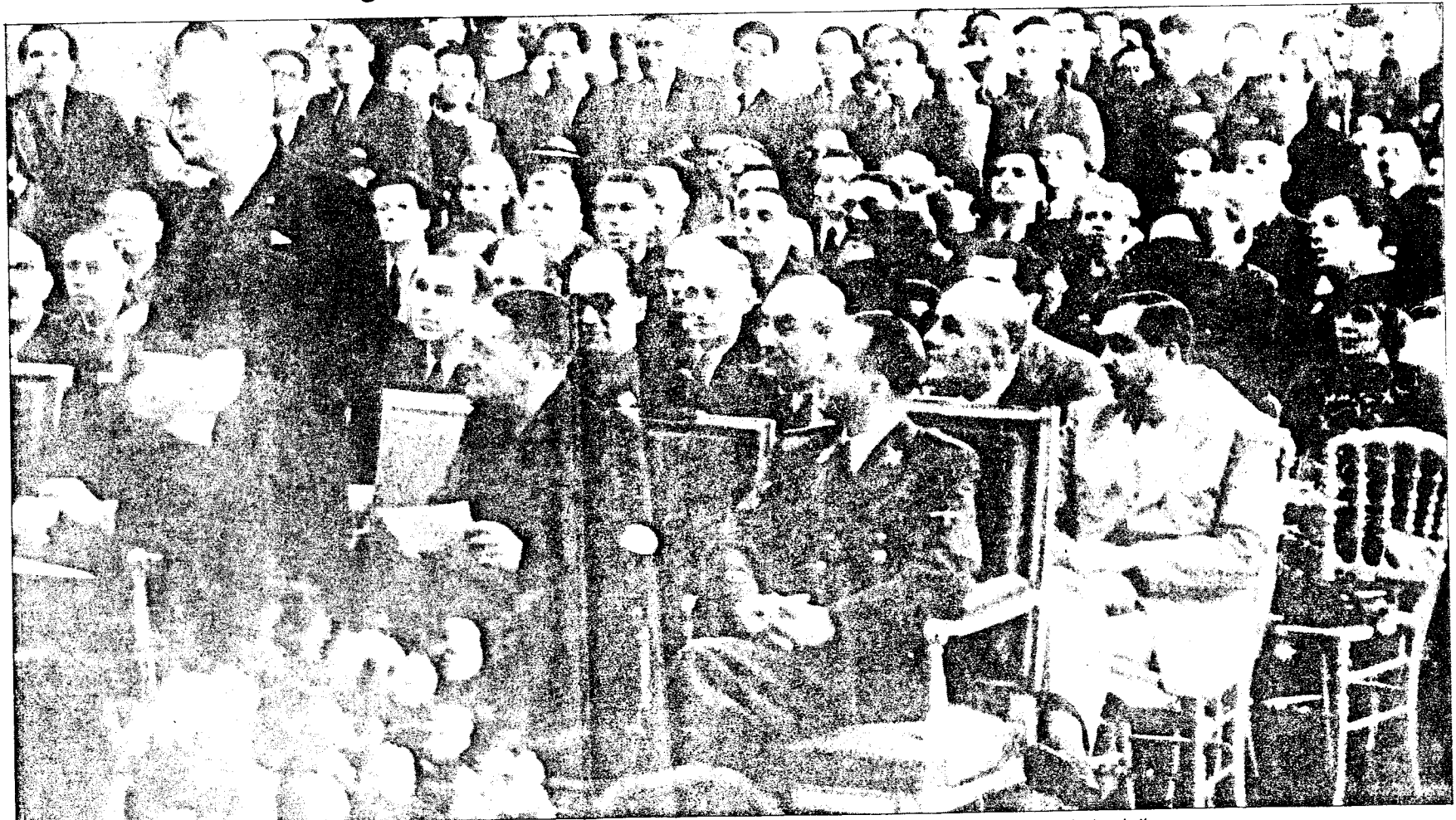
Vårt problemfylte forhold til Hamsun

DEN GAMLE: Knut Hamsun – 91 år.

Hvorfor er det fortsatt så sterke aversjoner mot Hamsun i talefore deler av norsk opinion, enda det snart er 50 år siden vår «litterære almenhet» kvittet seg med problemet, spør vår anmelder av en bok om norsk presses behandling av dikteren i de første etterkrigsårene.

Ture Stubergs bok sier lite om Hamsun, men desto mer om vårt problemfylte forhold til ham. Harald S. Næss er kommet til bind to av seks i samlingen av Hamsunbrev. – Det er når Hamsun er i affekt at han skriver de brev som for oss i ettertid er mest interessante å lese. Der temperaturen hos brevforfatteren er stigende, møter vi stedvis formuleringer som kan ta pusten fra noen hver.

MOT ENGLAND: Under en journalistkongress i Wien i juni 1943, høstet Knut Hamsun stor applaus da han under sin tale erklærte: «Det blir ingen fred på Jorden før England er beseiret!»

108850

Brevjungel full av glede og desperasjon

bok

Harald S. Næss:
KNUT HAMSUNS BREV 1896-1907
Gyldendal

Næss har nedlagt et stort og fortjenstfullt arbeid.

«Den udmærkede himmelske Fader har af sin velbekendte Naade nedsaenket mig i den dybeste Elendighed, og han sidder vel nu og gnider sig naadig i Haenderne, for han har gjort et fint Arbejde. Jeg henvendte mig til ham ikke en Gang, men paa Knæ midt om Natten i Gaderne i Ostende en hel Maaned, kanskje fem Uger. Og han hørte mig slig som han plejer at høre alle. Nu spytter jeg ham i Fjæset for Resten af mit Liv. Han har selv givet mig dette Sindelag og har selv Ansvaret.»

Hadde stedsnavnet – den belgiske byen Ostende og har selv Ansvaret. Kristiania, kunne man godt ha trodd at tekststavnittet ovenfor var hentet fra Knut Hamsuns «Sult» (1890). Det er imidlertid fra et privatbrev, riktignok av samme forfatter, men skrevet høsten 1901. I dypeste fortvilelse skriver Hamsun hjem til sin kone etter at han hadde spilt bort en større del av hen-

nes sparepenger ved rulettbordet i byens kasino.

For de som studerer Knut Hamsuns personlige og idémessige utvikling, er det avgjørt av interesse bla. å få bekreftet at det gudsbilde som jeg-helten i «Sult» opererer med, også ser ut til å ha vært Hamsuns eget – og det så sent som i 1901. Det anførte sitat kan samtidig tjene som eksempel på at det er når Hamsun er i affekt at han skriver de brev som for oss i ettertid er mest interessante å lese. Det er når gleden eller desperasjonen (helst det siste) er på det sterkeste at han gir av seg selv mest umiddelbart og direkte.

Stigende temperatur

Ikke alle av de godt og vel 350 brev som er gjengitt i bind II av Harald S. Næss' «Knut Hamsuns brev» kan i så måte sies å være like interessante. Siden intensjonen bak dette bokprosjekt er å få med absolutt alle brev vi har kjennskap til fra dikterens hånd, må det (i hvert fall for den menige Hamsun-leser) nødvendigvis bli en del «longører» i form av brev om forlagsdrift, familiepetisser osv. Men der temperaturen hos brevforfatteren er stigende, møter vi stedvis formuleringer som kan ta pusten fra noen hver.

Bind II dekker perioden 1896-1907, dvs. i hovedsak samme tidsrom som Hamsuns første ekteskap varte. Hamsun traff Bergljot Bassøe Bech (1873-1943) i 1896. De ble gift to år senere, fikk et barn, Victoria, i 1902 og skilte lag i 1906. Hamsuns første ekteskap blir dermed en rød tråd gjennom denne boken. Vi følger ekteparet fra forlovelsestiden, hvor de utsettes for grov og anonym brevforfølgelse (Hamsun skulle svertes som fremtidig ekte-mann), via hvetebrodsdager i Aurdal (der Hamsun skrev mesteparten av «Victoria»), opphold i Helsingfors, reise gjennom Russland til Konstantinopel og endelig frem til husbygging i Drøbak (etter ektemannens egenhendige tegninger). Da huset sto ferdig, gikk familien i oppløsning.

Mammutprosjekt

Næss har gjennom sin brevredigering nedlagt et stort og fortjenstfullt arbeid. Han bør så absolutt få honnør og påskjønnelse fordi han har påtatt seg å føre dette planlagte mammutprosjekt (det skal i alt bli seks bind) frem til sin avslutning. Mammuter er imidlertid dyr det ikke er så enkelt å nedlegge – spesielt ikke når man er forholdsvis alene om oppgaven. Noteapparatet vitner om iherdig innsats for å fremskaffe vettuge realkommentarer, men det er selvfølgelig ikke til å unngå at feil og skjvhetter oppstår underveis. Siden dette skrives for Aftenposten, skal jeg ta med et par eksempler på noter som etter min oppfatning er mindre vellykkede og som har tilknytningspunkter til denne avisen.

«Senil, forfengelig, sløvet narr»

bok

Tore Stuberg:
HAMSUN, HITLER OG PRESSEN
Leseselskapet, Oslo 1995.

Norsk presse ble betydelig mildere overfor Hamsun allerede i 1949. Men deler av norsk opinion er ennå like avisende.

Denne boken holder seg til overflaten: Hvordan reagerte norsk presse på tilfellet Hamsun i de første etterkrigsårene?

Forfatteren (en begavet filolog, som døde altfor ung i 1986) refererer og dykker sjelden ned i analyser. Like fullt er det en interessant bok, som samler stoff til det stadig aktuelle spørsmål om nordmenns traumatiske forhold til sin største nåtidsdikter.

Rett etter krigen var det et unisont pressekrav at Hamsun måtte få meget streng behandling, og det kom kritikk over at myndighetene opptrådte lenge-feldig. Landssvikerer Hamsun stod i fokus. Dikteren ble avskrevet. «Det nærmet seg hets», skriver Stuberg.

Johan Borgen (som selv var enormt Hamsun-påvirket i sine første litterære arbeider) ble en av de sterkeste stemmer i koret. Stuberg kunne også ha nevnt Sigrid Undset. Dagbladet (med Hamsun-biografen Einar Skavlan som sjef) var nådeløst, også i flere år fremover.

Men det ble snart et gjennomgangstema (unntatt i Dagbladet) at Hamsun åpenbart var senil, en forfengelig,

sløvet narr, osv. Det må ha inspirert «kretsen», med riksadvokat Arntzen som aktør, til løsningen: Hamsun skulle mentalundersøkes, så kunne både han og Norge bli spart for en pinlig straffesak mot en snart 90-årig verdensberømt dikter.

De fleste avisene sluttet opp om dette. Men da den ønskede konklusjonen kom («varig svekkede sjelsevner»), fikk pipen en annen lyd: At straffesaken ble henlagt, var utålelig.

Nye toner

En stor NTB-artikkel i 1946 bragte inn nye toner: Den gamle Hamsun var blitt misbrukt og «forført» av okkupantene. Her ble det også fortalt om hans dramatiske møte med Hitler, som Hamsun hadde terget til det store raseri med sitt fremstøt for å få ham til å kvitte seg med Terboven. (Men frem til i dag har norske aviser flere ganger gitt den samme historien i reprise, som om det var en stor nyhet.)

Dikterens 90-årsdag i 1949 ble et vendepunkt. Da bragte de fleste avisene store artikler med hyldest av den geniale dikter, og sterke beklagelser over hans svik i alderdommen. Men Dagbladet og Morgenbladet forholdt seg demonstrativt tause.

Samme høst kom «Pa gjengrodde stier» og ble årets boksalgsasj. De fleste avisene var fulle av lovord: Et gripende menneskelig dokument. Hamsun var ennå på høyden i kunstnerisk grep og stilistisk mesterskap.

Nesten halvparten av anmeldelsene

var allikevel sterkt negative. «Skrevet i følelser som er sløvet og forvillet av alderdom, og med en igjengrodd hjerne», skriver Hans Lyche i Handels- og Sjøfartstidende. «En mimrende gamlings høyst uviktige og utidige syt over bagateller», skriver Kjell Krogvig i Morgenposten. Og Nationens Niels Chr. Brøgger finner det uforståelig «at noen kan benekte at den er skrevet av en mann med svekkede sjelsevner».

Men det ble allikevel virkningen i den litterære opinion: Her lå det ugjen-drivelige bevis for at Langfeldt-Øde-gaards konklusjon om «varig svekkede sjelsevner» var tøv. Hamsun hadde vist større sjelsevner enn psykiaterne.

Stuerent igjen

I februar 1952 døde Hamsun. Nyheten kom i skyggen av OL, men ble fulgt av lange nekrologer der den geniale dikter blir hyldet. Hans svikt under krigen stenger ikke lenger for gleden ved å lese verkene, som har få eller ingen spor av den giftige ideologi han som olding gikk i tjeneste hos. Et år etter Hamsuns død ble dette syn autorisert av Francis Bull, gjennom en stor tale i Universitetets Aula. Det blir stuerent igjen å lese Hamsun.

Våren 1954 kom Hamsuns samlede verker på boksalg. De hadde støvet ned i Gyldendals lager gjennom mange år, men nå ble det et eventyrlig run på dem. Selv var jeg en av de heldige som greide å tilkjempes meg et eksemplar. Gyldendal tok signalet: Samme høst

ENGASJERENDE: Den unge forfatteren Knut Hamsun var både engasjert og engasjerende. Noe som kom til å prege mer enn hans forfatterskap.

Næss skriver i en kommentar til et brev til redaktør Amandus Schibsted i mai 1896 (419a): «11 år tidligere, da Hamsun kom fra Amerika med «bløddende lunger», hadde han også skrevet for Aftenposten [...] Ifølge Østby kom han ikke til å skrive i Aftenposten igjen før i 1903.» Da Arvid Østby utga sin Hamsun-bibliografi i 1970, var nok

denne viten «up to date», men den er ikke det i dag. Næss nevner selv (s. 14) et Hamsun-bidrag til Aftenposten i 1896, så her mangler det øyensynlig litt koordinering av opplysningene. Året etter offentliggjorde Hamsun forøvrig én av sine noveller i Aftenposten og lot avisen trykke teksten til ett av sine fordrag.

Polemikk

I brevet til Schibsted skriver Hamsun: «Det lader til vedvarende at skulde regnes mig til Onde, at jeg for nogle Aar siden tok mig for at ellersvise lidt av Svindelen - Overbevisningssvindel - i et enkelt Kristianiablad. Pressekollegialiteten burde kanskje ikke i dette Tilfælde tage Parti li imod mig i aarevis. Jeg har gjort Offentligheden en Tjeneste.» Ganske sikkert er det romanen li «Redaktør Lyng» (1893) Hamsun her sikter til. Her hadde han tegnet et lite flatterende portrett av redaktør Olav Thommessen i Verdens Gang, som han mente hadde sveket sin overbevisning av opportunistiske (les: opplagsmessige) årsaker. Næss nevner ikke Lyng, men henviser i stedet til en heller obskur artikkel i Social-Demokraten to år tidligere, en artikkel som antagelig ble lest av svært få da den sto på trykk og som neppe noen husket i 1896.

Enkelte ganger synes jeg nok Næss gjør en litt for summarisk bruk av Østbys bibliografi. For eksempel omtaler Hamsun i endel brev bokanmeldelser som er blitt ham til del i forskjellige periodika (f.eks. i brev 423, 424a, 442, 472). I stedet for de stadig gjentatte henvis-

ninger til at Østby ikke har registrert disse anmeldelsene, hadde det vært mer verdifullt å få vite hvor og når de har stått. Sett på bakgrunn av at Næss er henvist til å drive sin mammutjakt i ensomhet, er det forståelig at han av og til ser seg nødtvungen til å foreta slike «short-cuts». Det er likevel beklagelig.

3000 brev

Med beundringsverdig iver og utholdenhet har Næss «støvsuget» Hamsun-verdenen for å oppspore flest mulig brev. Og stadig - også under redigeringsarbeidet - har det dukket opp nytt materiale. Når arbeidet en gang er avsluttet, vil trolig flere enn 3000 brev være blitt publisert. Underveis kan det nok enkelte ganger være vanskelig å beholde den fulle og hele oversikt. Blant de brev som ikke er kommet med i bind II, er flere lengre og interessante brev i 1897 til daværende stortingspresident Ullmann - gjengitt i «Den rettspsykiatriske erklæring om Knut Hamsun» (Gyldendal 1978). Brevene omhandler den anonyme forfølgelse, og ifølge de psykiatriske sakkyndige anno 1945 gir de «et levende inntrykk» av Hamsuns «store suggestivitet som synes egnet til å lede ham direkte inn i en paranoid psykose, induisert fra hans daværende forlovede» (!?).

Vi ønsker Harald Næss lykke til i hans videre og spennende, men til tider sikkert nok så utakkneimlige mammutjakt i den hamsunske brevjungel. Han har nedlagt to bind allerede og er på sporet av fire til.

God jakt! **LARS FRODE LARSEN**

SAMSPILL: Knut Hamsun og hans prosessfullmektig, Sigrid Stray, samarbeidet godt da det blåste som verst rundt ham.

kom «Samlede verker» i ny utgave og ble overstrømmende mottatt.

Men det var noen dissenterende stemmer. I 1952 offentliggjorde Aasmund Brynildsen sitt essay «Svermeren og hans demon» med streng ideologisk kritikk av Hamsuns diktning som kald og menneskefiendtlig. Det kom kraftige svar fra bl.a. Jens Bjørneboe og Arild Haaland. Og Gabriel Langfeldt gikk i forsvarskamp for sin psykiatriske erklæring: Den var den eneste mulige resept for å «rehabiliter» Hamsun. Langfeldts viktigste opposent ble Sigurd Hoel. Det er neppe for mye sagt at Hoel vant kampen.

Der slutter Stubergs undersøkelse. Gammelt nytt? For noen, kanskje - men ingen har før sammenstilt dette stoffet systematisk. Det er nyttig at det er blitt gjort. Det sier lite om Ham-

sun, men desto mer om vart problemfylte forhold til ham.

Et interessant trekk er at sørlandsavisene hele tiden var de mest forsonlige i omtalen av ham. Desto merkeligere er det at nettopp Sørlandet i dag synes å ha blitt den siste bastion for uforsonlighet mot dikteren på Nørholm. Hvordan vil fremtidige litteratursosiologer forklare det?

Fortsatt aversjoner

Boken torpederer myten om at det gikk så overraskende lang tid før norsk litterær opinion tok Hamsuns diktning til nåde igjen. Det tok tvert imot bemerkelsesverdig kort tid.

Men da må vi skjelne mellom «den litterært opplyste almenhet» og opini-

onen forøvrig. Boken kaster lys over et tema som den ikke tar opp: Avisenes rolle som «opinionsledere» er antagelig overdrivet.

Da gjenstår det store spørsmål som faller utenfor denne bokens ramme: Hvorfor er det fortsatt så sterke aversjoner mot Hamsun i taleføre deler av norsk opinion, enda det snart er 50 år siden vår «litterære almenhet» kvittet seg med problemet? Frankrike hadde sin Céline, USA sin Ezra Pound - men der har man forlengst avskrevet deres nazi-engasjement som et biografisk faktum uten nevneverdig betydning for synet på deres diktning. Hvorfor henger det så mye lenger i hos oss?

LARS ROAR LANGSLET

Ikke noe enkelt bilde

1891-1922 26. 5/1915

Nortraship

- historisk tabloidisering?

Av dr. oecon. Bjørn L. Basberg, Trondheim

Erling Mossige og Torvald Klaveness går i sin kronikk «Nortraship – et hull i vår krigshistorie» (28.04.95) til sterkt angrep på de to bindene om Nortraships historie i verket Handelsflåten i krig. Som forfatter av annet bind, som omhandler siste del av krigen og det økonomiske etterkrigsoppgjøret, føler jeg behov for å balansere bildet som gis i kronikken.

Mossige og Klaveness' hovedinnvending dreier seg om at spenningen mellom den politiske og den forretningsmessige ledelse er blitt for dominerende. Det er bedrevet «historisk tabloidisering». Også Mossige og Klaveness innrømmer riktignok at det var konflikter, men de søkes nedtonet ved å henvise til at det var konflikter også i de øvrige allierte krigstidsorganisasjoner, at «meningsforskjeller er en del av virkeligheten» og at uenighet mellom fagfolk og politisk ansvarlige ikke er uvanlig. I den grad det var noen spesielle årsaker til spenninger i den norske leiren, var det personen Hilmar Reksten – og hans spesielle allianse med skipsfartsminister Arne Sunde.

I et forsøk på en historisk analyse av

Nortraships virksomhet, må man forsøke å komme noe lenger enn det. Jeg mener det er gjort, og jeg mener analysen er langt fra så unyansert som Mossige og Klaveness gir inntrykk av. For det første trekker jo også min drøfting inn de forhold som her er nevnt. I mitt avslutningskapittel bruker jeg dessuten en god del plass på å drøfte det problematiske i et forenklet bilde av disse spenningene: at noen var «bare» opptatt av penger og andre «bare» av å vinne krigen. Både Nortraship og de politiske myndighetene arbeidet ut fra tre målsetninger: å styrke Norges innsats i krigen, å innseile best mulig inntekter av skipene, å opprettholde norsk skipsfarts forbindelser og anseelse rundt i verden.

Å gi et bidrag til å vinne krigen var et selvsagt hovedmål for alle parter, og det er ikke gjort noe forsøk på å bestride det. Å tjene penger var også et mål for den politiske ledelse. Allerede under krigen var det jo klart at Nortraships inntekter skulle komme både stat og redere til gode når seieren en gang var sikret. Å sikre norsk skipsfarts posisjon med tanke på etterkrigstiden var også et mål både for den politiske og den forretningsmessige ledelse. Det var altså en grunnleggende felles interesse i den måten flåten ble drevet på. Men de tre målsetningene harmoniserer selvsagt ikke bestandig når det kom til konkrete beslutninger om disponering av de enkelte skipene. At det da som oftest ble Nortraship som sterkest forsvarte næringens interesser ved tanke på etterkrigstiden, burde vel ikke være hverken overraskende eller kontroversielt.

Nortraships historie slik den nå foreligger i to bind, er ikke blitt slik Mossige og Klaveness hadde tenkt seg. Den skal i stedet ha blitt «historien om personlige motsetningsforhold, konflikter og påstander om hvordan de som arbeidet i organisasjonen forsøkte å utnytte sine stillinger til eget eller sine rederiers fordel». Jeg vil fastholde at også dette er aspekter ved Nortraships historie som må behandles, men ikke servert som påstander. Målsetningen har selvsagt hele tiden vært å dokumentere og søke forklaringer. Jeg vil også mene at historien slik den nå foreligger er noe langt mer enn historien om personlig rivalisering. En viktig overordnet linje har for eksempel vært å vise Nortraships plass i det samlede allierte skipsfartssamarbeid.

Enhver historiker må selvsagt gjøre sine valg. Vi ser ofte at de ikke sammenfaller med det bilde som aktørene ønsker å formidle. Dette er selvsagt ikke noe mål, men heller ikke så vanskelig å forklare. Historikeren har hatt mulighet til å studere et bredt spekter av kilder, med en viss distanse til begivenhetene. Aktørene savner mer administrativ historie – «organisasjonens rederivirksomhet og dens ulike deler og innhold»: den delen av historien de selv føler seg hjemme i. Dette er selvsagt også et interessant perspektiv, men har altså kommet i bakgrunnen i forhold til de mer overordnede linjer i organisasjonens virksomhet. På den måten er også den store innsats som den enkelte medarbeider bak skrivebordene utvilsomt gjorde for å holde kjemperederiet Nortraship i drift, kommet i bakgrunnen. Det kunne kanskje ha vært utvist en noe større generøsitet på dette punktet. Men la meg i hvert fall i disse jubileumsdager få gjenta avslutningen i min bok: For nasjonen Norge var resultatet vellykket. Handelsflåten ble bevart under norsk kontroll og norsk flagg. Den ga et viktig bidrag til den samlede allierte krigsinnsats, og den bidro til å styrke både norsk økonomi og norsk selvtilitt.

KRONIKK

Ikke noe enkelt bilde
Nortraship
- historisk
tabloidisering?

Av dr. oecon. Bjørn L. Basberg,
Trondheim

Erling Mossige og Torvald Klaveness går i sin kronikk «Nortraship – et hull i vår krigshistorie» (28.04.95) til sterkt angrep på de to bindene om Nortraships historie i verket Handelsflåten i krig. Som forfatter av annet bind, som omhandler siste del av krigen og det økonomiske etterkrigsoppgjøret, føler jeg behov for å balansere bildet som gis i kronikken.

Mossige og Klaveness' hovedinnvending dreier seg om at spenningen mellom den politiske og den forretningsmessige ledelse er blitt for dominerende. Det er bedrevet «historisk tabloidisering». Også Mossige og Klaveness innrømmer riktignok at det var konflikter, men de søkes nedtonet ved å henvise til at det var konflikter også i de øvrige allierte krigstidsorganisasjoner, at «meningsforskjeller er en del av virkeligheten» og at uenighet mellom fagfolk og politisk ansvarlige ikke er uvanlig. I den grad det var noen spesifikke årsaker til spenninger i den norske leiren, var det personen Hilmar Reksten – og hans spesielle allianse med skipsfartsminister Arne Sunde.

I et forsøk på en historisk analyse av

Nortraships virksomhet, må man forsøke å komme noe lenger enn det. Jeg mener det er gjort, og jeg mener analysen er langt fra så unyansert som Mossige og Klaveness gir inntrykk av. For det første trekker jo også min drøfting inn de forhold som her er nevnt. I mitt avslutningskapittel bruker jeg dessuten en god del plass på å drøfte det problematiske i et forenklet bilde av disse spenningene: at noen var @bare@ opptatt av penger og andre @bare@ av å vinne krigen. Både Nortraship og de politiske myndighetene arbeidet ut fra tre målsetninger: å styrke Norges innsats i krigen, å innseile best mulig inntekter av skipene, å opprettholde norsk skipsfarts forbindelser og anseelse rundt i verden.

Å gi et bidrag til å vinne krigen var et selvsagt hovedmål for alle parter, og det er ikke gjort noe forsøk på å bestrikket det. Å tjene penger var også et mål for den politiske ledelse. Allerede under krigen var det jo klart at Nortraships inntekter skulle komme både stat og redere til gode når seieren en gang var sikret. Å sikre norsk skipsfarts posisjon med tanke på etterkrigstiden var også et mål både for den politiske og den forretningsmessige ledelse. Det var altså en grunnleggende felles interesse i den måten flåten ble drevet på. Men de tre målsetningene harmoniseres selvsagt ikke bestandig når det kom til konkrete beslutninger om disponering av de enkelte skipene. At det da som oftest ble Nortraship som sterkest forsvarte næringens interesser ved tanke på etterkrigstiden, burde vel ikke være hverken overraskende eller kontroversielt.

Nortraships historie slik den nå foreligger i to bind, er ikke blitt slik Mossige og Klaveness hadde tenkt seg. Den skal i stedet ha blitt «historien om personlige motsetningsforhold, konflikter og påstander om hvordan de som arbeidet i organisasjonen forsøkte å utnytte sine stillinger til eget eller sine rederiers fordel». Jeg vil fastholde at også dette er aspekter ved Nortraships historie som må behandles, men ikke servert som påstander. Målsetningen har selvsagt hele tiden vært å dokumentere og søke forklaringer. Jeg vil også mene at historien slik den nå foreligger er noe langt mer enn historien om personlig rivalisering. En viktig overordnet linje har for eksempel vært å vise Nortraships plass i det samlede allierte skipsfartssamarbeid.

Enhver historiker må selvsagt gjøre sine valg. Vi ser ofte at de ikke sammenfaller med det bilde som aktørene ønsker å formidle. Dette er selvsagt ikke noe mål, men heller ikke så vanskelig å forklare. Historikeren har hatt mulighet til å studere et bredt spekter av kilder, med en viss distanse til begivenhetene. Aktørene savner mer administrativ historie – «organisasjonens rederivirksomhet og dens ulike deler og innhold»: den delen av historien de selv føler seg hjemme i. Dette er selvsagt også et interessant perspektiv, men har altså kommet i bakgrunnen i forhold til de mer overordnede linjer i organisasjonens virksomhet. På den måten er også den store innsats som den enkelte medarbeider bak skrivebordene utvilsomt gjorde for å holde kjemperederiet Nortraship i drift, kommet i bakgrunnen. Det kunne kanskje ha vært utvist en noe større generøsitet på dette punktet. Men la meg i hvert fall i disse jubileumsdager få gjenta avslutningen i min bok: For nasjonen Norge var resultatet vellykket. Handelsflåten ble bevart under norsk kontroll og norsk flagg. Den ga et viktig bidrag til den samlede allierte krigsinnsats, og den bidro til å styrke både norsk økonomi og norsk selvtilitt.

KRONIKK